það geri eg ekki, en hið vonda, sem eg ekki vil það geri eg.

Þegar svo ber undir — og það er, að minsta kosti hugsanlegt — að svefnpurkur þessar verði í meiri hluta innan þjóðar, þá veit eg ekki hvort vér megum segja, að sú sé orsökin til þjóðsvefns. Það sýnist vera mjög hugsanarétt að halda því fram, en sjálfsagt er það þá mjög sjaldgæf orsök hans.

Mannkynssagan er full af svefnum þjóða sem vökum, og sýnir, að með þeim, ekki síður en annarsstaðar í náttúrulífinu, eigi heima fyrirbrigðin spón og afspón, þ. e. a. s. tímabil, er lífsþróttur einnar þjóðar, færni og dugnaður, í hugsunum, orðum og gerðum, er í bezta lagi, og aftur önnur tímabil, er þjóðinni hverfa einkunnir þessar, eða hún kann ekki að koma þeim fyrir sig. Eg vil að eins drepa á dæmi tveggja smáþjóða, hin minnissamlegustu fyrir heimsmenningu, og svo líka af því, að þær virðast drepa sig úr dróma sín með hvoru móti. Þá Grikkjum varð sú raun, að þeir þurftu að halda opinni viðskiftaleið sinni um Svartahaf við Austurlönd gegn persneskum einokunarsamtökum, því snemma beygðu prangarar krókinn í bak þjóðum, þá lentu þeir í slíkar þanir, að þeir börðu á Persum til fulls sigurs á Maraþonsvöllum einn á móti tíu, ekki með Maxim-byssum og sprengitundrum, það hefði verið þeim lítill mannskapur, þó slíkt sé nú á dögum talinn "heroisminn", er í hlut eiga villistrýplingar í Afríku eða vopnlaus múgur verkfellenda, — heldur vopnaðir áþekkum vopnum og Persar höfðu, nema lakari verið hafi. Og það er eins og þessar þanir verði til að stæla þeim nýjar fjaðrir, eða vekja í þeim orku til allskonar dáða og mannskaparafreka, þar til að þeir eru svo þandir og spandir, að þeir ná hinum hæstu tónum, áð eg viðhafi líking skáldsins Hannesar Hafstein ráðgjafa — sem fornöldin nokkurn tíma náði, eða þangað til þeir höfðu gefið heiminum óviðjafnanleg dæmi í hreysti og mannskap, í íþróttum og fögrum listum, og flestum greinum vísinda. En svo kom þeim afspónin, þungur svefn um margar, margar aldir, eins og þeir hefðu oftekið sig.

Norðmönnum reis at undir króki, er Haraldur lúfa lagði greip að bjargráðum þeirra til áþjánar alþýðu, svo kóngum og hersum, sem höldum og kotungunum, og þeir flýðu óðul sín til Íslands og annara landa. Íslendingum virðist það hafa orðið spori til þroska og spanar. Því þegar sögur fara fyrst af þeim, setja þeir heiminum urmul dæma dáða og drengskapar, karlmensku og hugsanastærðar, hvar sem þeir fara, eins og tekið var fram í hinu snjalla erindi Alberts Kristjánssonar hér í deildinni; og ekki er það að eins dæmi líkamlegra afreka og íþrótta, heldur láta þeir ei síður eftir sig dæmi óviðjafnanlegrar andlegrar atgervi. Á þeim tímum, er miðaldarlatína gekk með öllum þjóðum sem hin eina hæfa tunga til að geyma fyrirbrigði tímanna í hugsun og athöfnum, þá hófu þeir móðurtungu sína til bókmáls, ritna rúnum fyrst, að því er Björn M. Olsen hefir fyrstur vakið eftirtekt á, og síðan íslenzkum stöfum, og skráðu á hana norræna fræði, einkum sagnrit og skáldskaparrit, af svo mikilli list, sannleik og fegurð, að þau standa fyllilega jafnfætis hinum dýrustu dæmum klassiskra bókmenta í sömu greinum. En svo sloknaði þeim og orkan, kom þeim svefninn eins og Grikkjum. Og raunar er það ekki merkilegast, að þjóðsvefninn komi, heldur hitt, hvað komi til að hann komi, þegar hann kemur. Um Íslendinga er það segin saga. Óblíða náttúrunnar, eldgos, landskjálftar, drepsóttir og síðast en ekki sízt útlend völd, er reyrði bjargráðin af íslenzkri alþýðu; allt þetta hjálpaði til að leggja fornan íslenzkan manndóm í kalda kol; en yfirleitt mun óhætt að segja, að þjóðsvefninn eigi kyn sitt að rekja til ánauðar og stríða, ánauðar innlendrar eða útlendrar, er sviftir alþýðu umráð bjargráða sinna í svo tilfinnanlegum mæli, að hún verður vanorka af, því matur er mannsins megin, álíka og gróður náttúrunnar hnígur í svefn við vetrarkomuna, er næringarsafa hans leggur í læðing kulda og frosta í jörðunni. Hvað stríðin snertir, þá þarf ekki mikið ímyndunarafl til að telja í hug sér, hve alþýða úrættist af þeim, er hið þróttmesta lið þjóðarinnar er valið úr til lógunar eða örkumla, svo eftir verður til viðkomu ekki nema hið veila, veika og orkuminsta. Stríðin eftir daga Alexanders mikla lögðu í lóg forna atgervi og mannskap Grikkja, með meðfylgjandi ánauð, og víða má slík dæmi finna í sögunni; t. a. m. hefir mannskaparorku og atgervi Frakka verið slátrað oftar en einu sinni í stríðum; dysir hans eru víðsvegar um Frakkland, á Norðurlöndum og víðar. Hver afráð frakknesk alþýða muni gjalda á manndómi sínum og orku, áður en Bank des Pays Bas, og önnur frakknesk auðmannasamtök ná undir sig eirfjöllunum Mára í Afríku og þeir fá haldið olíum Sýrlendinga og bjargráðum þeirra í greipum sér, er bágt að segja, eins og nú horfir. Dæmi af öðrum mætti og taka. Þjóðsvefninn, eða svefnþorn það, sem alþýðu er stungið, er blátt áfram atgervistapið og orkumissan, er orsakast af því að taka bjargráð af henni, og er að því skapi dýpri, sem meira er af henni tekið. Með ærna kostnaði eru hagskýrslur saman dregnar um alla skapaða hluti, er viðkemur bjargráðum alþýðu, sem mjög eru hentar til að komast með skynjandi viti að því, hve mikil bjargráð megi mest taka af henni, svo hún komist þó af, en engar skýrslur eru til um orkutap og atgervismissi, er af tökunni stafar. Það er ekki verið að fást um það, frekar en þjófurinn gerir sér rellu út af því, hve hinum kemur, er hann stelur frá. Að eins á ógnatímum kemur það í ljós, og þá helzt sem andvörp yfir því, að ekki sé hægt að fá bæði "í sekk og poka", eins og Danskurinn segir, þ. e. a. s. að ekki skuli hægt að taka bjargráðin af alþýðu og láta hana þó fá haldið mannskap sínum eða orku. Í stríðinu mikla var þess getið, og talið mikið hrygðar- og áhyggjuefni, að mikill hluti herkvaðarmanna reyndust vanorka fyrir hor og horkvilla og illa aðbúð, er þeir áttu eða hefðu átt við að búa, og viðlíka umkvartanir eru ekki ótíðar frá barnaskólunum, að margt barna sé vanþroska fyrir hinar sömu orsakir, hor og illa aðbúð. Þar sýnir þjóðsvefn sig, í sinni viðurstyggilegu nekt. Eg er ekki svo mikill hagfræðingur, að eg viti, hve mikið kveður að orkumissi alþýðu, hve hundraðstalan er há, sem af henni þjáist, en talin er hún eða áætluð sumstaðar í verkamannablöðum, með meiri eða minni ljósum rökum, 50, 60 til 70 af hverju hundraði í prangaraveldi því, sem vér tilheyrum.

Þá er enn félagssvefn. Um hann ætla eg ekki að orðlengja, því eg tel, að vér séum vel vakandi í þessu félagi. Sá svefn lýsir sér með áhugaleysi á félagsmálum, síngirni og ófýsi á að leggja nokkuð í sölurnar til fyrirgreiðslu félagsmála, og þátttökuleysi í félagslífinu. Það virðist ekki bóla á neinu af þessu með oss. Vér erum hvorki latir né gerir í viðskiftum vorum við félagið, og kemur víst ekki fyrir, að nefndarmaður sníki sér út umboðslaun af innkaupi fyrir félagið. Sömuleiðis er aðsókn að fundum í góðu lagi og ber vott um fjörugt félagslíf, þótt vitanlega mætti enn betri vera, eg á við suma velþekta félagsmenn, er vér oft söknum með líkum söknuði og Grikkir Akkillesar, er hann sat með fýlu í tjaldi sínu og veitti ekki löndum sínum vígsgengi að Tróju, en líka með vongleði, að þeim verði og Akkillesardæmið, að hverfa aftur í hópinn og láta skurka með oss, til að ná marki félagsins, sem oss öllum er og á að vera jafnkært áhugamál, sem sé að vekja og viðhalda með oss íslenzkri dáð og drengskap, íslenzkri atgervi og orku. Til þess þarf fremur öllu öðru á tungunni að halda. Því tungan er vekjari atgervis og orku. Þess megum vér fullvissir. Eg man ekki neina þjóð, er gullöld hefir sér átta eða á þanir lent svo, að tunga hennar hafi þá ekki verið á hámarki snilli sinnar og fegurðar. Svo var það með Grikki, Rómverja og Íslendinga. Þróttug tunga, fögur og spök í búnaði, spenur skiljanlega atgervina og orkuna til hámarksins. Í hvert sinn er tunga hvikar í munni mælandans til hinna þróttsterku, fögru og snjöllu hljóma málsins, orkar það óafvitandi öllum líffærum skrokksins samræmi við þá hljóma. Enda má og marka hina afarmiklu þýðingu tungunnar fyrir atgervi manna og orku á því, að þegar þjóðsvefninn fer að, þá verður þess fyrst vart í hnignan og spillingu tungunnar. Vekjarinn hljóðnar. Það er ekki ofsagt, að hugsun vora, persónueinkenni, atgervi og orku eigum vér undir tungurótum vorum. Af máli skal mann þekkja, er spaklega mælt. Vér vinnum, eftir því sem efni og ástæður leyfa oss, að viðhaldi og eflingu íslenzkrar tungu meðal vor, og eins lengi og vér höldum í það horfið, þurfum vér ekki í þessu félagi að óttast svefn.

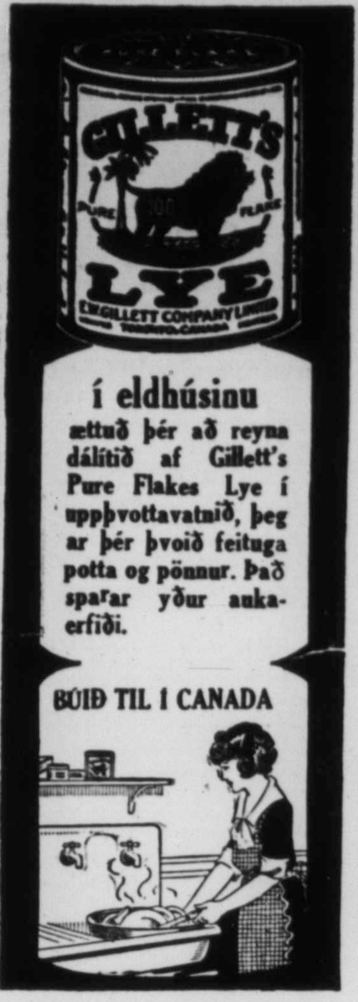

———x———

Ásmundur Sveinsson

myndhöggvari.

Hver hefði trúað því fyrir svo sem 40 árum að árið 1925 ætti Ísland heilan hóp listamanna í hljómlistum, málara- og myndhöggvaralist. Og meðal þeirra menn, sem náð hefðu viðurkenningu og hlotið aðdáun út í heimi, fengið náð fyrir stóradómi menningarþjóðanna gömlu, sem hafa lifað við list eyra og auga um aldaraðir. Spámaðurinn sá hefði ekki þótt spámannlega vaxinn. En samt var sú raunin á, að Ísland eignaðist á skömmum tíma marga menn, er lögðu undir sig lönd, er áður voru ókunn í listum, og í þeim hóp ýmsa, sem námu landið á þann veg, að lengi verður sæmd að.

Flestir þessara manna hafa sótt gagnmentun sína til Danmerkur og Þýzkalands. Þar hafa þeir lifað, flestir hverjir með lítið annað en veganesti, en trúna á sjálfa sig. Heima hafa þeir sjaldnast fengið viðurkenningu verðleika sinna fyr en þeir höfðu fengið hana annarstaðar. Íslendingar hafa til þessa látið sér fátt um finnast þessa menn, sem brotist hafa að heiman til þess að leggja stund á listir, og orðið listamaður í nútímamerkingu er oftast nefnt í gæsalöppum. Og þetta er í rauninni engin furða, því listalífið er svo ungt á Íslandi. Það er enn þá eins og mjór þráður, sem ekki hefir samtvinnast þjóðmeðvitundinni. Og því er það ekki að furða, þó boðberar þeirra lista, sem enn þá eru ungar á Íslandi, verði eins og nokkurskonar útlagar, hvort þeir búa heima eða erlendis.

Það var einn þessara útlaga, sem eg vildi minnast á í íslenzku blaði, því eg veit, að hann er Íslendingum altof lítið kunnur. — Hann á heima í Stokkhólmi og heitir Ásmundur Sveinsson. Hann er ættaður frá Kolsstöðum í Dalasýslu og er nú maður rúmlega þrítugur.

Áður en Ásmundur fór að heiman lærði hann tréskurð, dráttlist og myndamótun um nokkurn tíma hjá Ríkarði Jónssyni. Síðan fór hann til Kaupmannahafnar til frekara náms, en dvaldist þar að eins stutt. Hann langaði til að kanna ókunna stigu og sótti því ekki um inntöku í listaháskólann í Khöfn, heldur leitaði á nýja braut. Sótti hann um að komast í listaháskólann í Stokkhólmi, en hann stendur venjulega ekki útlendingum opinn. Það eru að eins örfáir menn erlendir, sem fengið hafa inntöku þar. Ásmundur hafði skrifað Íslandsvininum dr. Ragnar Lundborg og æskt liðsinnis hans viðvíkjandi inntökunni, en Lundborg fékk þau svör, að það væri þýðingarlaust að sækja. Samt fór svo, að þegar skólastjórnin átti að dæma um verk umsækjendanna, varð Ásmundur hinn þriðji í röðinni af öllum þeim, sem sóttu um inntöku. Má nokkuð marka af þessu hæfileika þá, sem í honum bjuggu þá þegar.

Síðan eru liðin fimm ár. Ásmundur hefir dvalið mestan part í Stokkhólmi síðan, nema hvað hann hefir komið heim og dvalið á Þýzkalandi um tíma. En námsár hans í Stokkhólmi hafa borið ríkuglegan árangur. Það er unun að því að koma inn á vinnustofu hans, kumbalda, sem orðið hefir þröngur, vegna þess að mikið var starfað þar inni rétt við hliðina á vinnustofu hins fræga myndhöggvara Sergel. Svo þröngt er þar um Ásmund, að hann hefir orðið að flytja mörg af verkum sínum niður í kjallara — og margt sem hann hefir gert úr gipsi, er fallið í mola.

Ásmundi var sýnd viðurkenning, og hún ekki lítil, með því að láta hann fá inngöngu á skólann. En árið 1922 fékk hann aðra viðurkenningu, sem ekki er lítilsvirði. Hann var þá sæmdur heiðurspeningi listaháskólans fyrir gosbrunn, sem hann hafði höggvið í sænskan marmara, og var að dómi skólaráðsins hið mesta listaverk. Hinn stendur enn þá óseldur í listverzlun Bermans í Stokkhólmi. Væri listasafninu heima fengur að því að fá að eignast þetta listaverk, sem hlotið hefir svo góða viðurkenningu.

Fyrsta verk Ásmundar var "torso" eir í grískum stíl, og næst kom gosbrunnurinn, sem áður er getið. "Norðurljósið" heitir eftirtektarverð mynd; það er stöpull með myndum, sem táknar íslenzka menning fyr og síðar. Er mynd þessi ætluð til að standa út á torgi, og er ljóskúla efst á stöplinum. "Sæmundur fróði á selnum" heitir ein mynd Ásmundar, er hann hefir gert í gips; sýnir, er Sæmundur keyrir saltarann í haus kölska, er hann hefir flutt hann til Íslands. Hún er gerð árið 1923.

— Margt er það fleira, sem eftir Ásmund liggur og hér verður ekki talið.

Það má taka til marks um hæfileika Ásmundar, að í haust varð hann einn þeirra þriggja manna, frá listaháskólanum, sem valdir voru til að skreyta sali í hinni nýju sönghöll, sem Stokkhólmsbúar eru að reisa, og verður lang tilkomumesta sönghöllin á Norðurlöndum, þegar henni er lokið. Hefir Ásmundur verið að gera lágmyndir á veggina í einum salnum þar, og þykir hafa sýnt bæði mikla listamannshæfileika og góða kunnáttu við það starf. Meðal myndanna, sem hann hefir gert þar, veita menn sérstaklega athygli lágmynd einni sem er ímynd dansins, og annari, sem er ímynd hljómlistarinnar. Enn fremur hefir hann unnið allmikið að því að gera veggskraut fyrir ýmsa bygginameistara. — Hefir hann sérstaklega lagt stund á svo kallaða skreytilist (dekorativ kunst), og getur það væntanlega komið að góðu haldi síðar, því ekki er um auðugan garð að gresja í þeirri list á Íslandi. Þegar farið verður að byggja þjóðleikhúsið heima verður þörf á slíkum manni sem Ásmundi, til þess að annast skreytinguna.

Ásmundur vinnur flest í klassiskum stíl, gríska fyrirmyndin er ráðandi í verkum hans og sumstaðar bregður fyrir egyptskum áhrifum. Hann hefir ekki enn þá haft tök á að ferðast til Ítalíu til þess að framast, hagur hans hefir jafnan verið þröngur og styrk hefir hann fengið af mjög skornum skamti. — En einmitt vegna listastefnu þeirrar sem hann fylgir, er honum hin mesta nauðsyn á að komast suður yfir fjöll og fá tækifæri til að dvelja um tíma í ríki fornlistarinnar. Bregst Alþingi væntanlega vel við bónum hans um fjárstyrk í því skyni, því maðurinn hefir sannað með verkum sínum, að hann á alt gott skilið.

Skoðun Ásmundar er sú, að listin eigi, frekar en nú gerist, að grípa inn í daglega lífið. Að það sé ekki heppilegasta leiðin að loka listaverkin inni á söfnunum, heldur hafa þau úti á strætum og gatnamótum, þar sem allir hljóta að sjá þau. Flest verk Ásmundar eru einnig gerð með þetta fyrir augum, og mörg þeirra t. d. ætluð til þess að vera gosbrunnar. Af sömu ástæðu vill hann fremur nota sænskan marmara en suðrænan; það er að vísu erfiðara að vinna hann, því hann er harðari, en svo þolir hann líka veðráttuna miklu betur. Ásmundur vill einnig nota listina, frekar en gert er, við skreytingu húsa að utan og innan, láta hana samtvinnast því "praktiska", láta hana hafa húsaskjól annarstaðar enn á söfnunum.

Þeim, sem koma inn á vinnustofu Ásmundar, dylst ekki að þar eru sístarfandi hendur að verki. Meðfram öllum veggjum eru smámyndir og uppköst, en það sem einna mest vekur athyglina er stór mynd af Kristi á krossinum, prýðis falleg, þó ekki sé hún lengra komin en í leirinn. Sömu myndina hefir hann skorið í tré og ber verkið vott um, að hann er enginn viðvaningur í þeirri grein heldur.

Ásmundur er maður fátalaður, hægur í framgöngu og minnir dálítið á annan góðan listamann er Íslendingar eiga. Maður hefir á tilfinningunni að þessi efnilegi maður lifir og hrærist eingöngu í ríki marmarans og gipsins, og að aðrar hugsanir komist ekki að í höfðinu á honum. Eg varð því ekki lítið forviða þegar Ásmundur tekur fram dálítinn böggul og segir: "Eg veit ekki hvort þér hafið gaman af að sjá þetta!" Því hvað var í bögglinum? Jú, það var eftirlíking af sláttuvél fyrir þýfða jörð, prýðilega gerð og verður vonandi höfundinum til ánægju og íslenzkum bændum til gagns þegar fram líða stundir. Hefir Ásmundur reynt ýmiskonar tilhögun á ljánum og hyggur sig nú vera kominn að því rétta. Er hann að reyna að fá verksmiðju til þess að gera vélina í fulla stærð, þannig að hægt sé að gera endanlegar tilraunir með hana. Er vonandi að það takist svo, að Ásmundur verði framvegis talinn eigi að eins góður listamaður heldur líka hugvitsmaðmaður.

—Ísafold.

———x———

KING GEORGE HOTEL
Eina íslenzka hótelið í bænum.
(Á horni King og Alexander).
Th. Bjarnason
Ráðsmaður

Loðvara og húðir
Búið yður snemma undir loðvörutímann. Skrifið eftir ókeypis verðlista með myndum yfir gildrur og önnur tæki. Hæsta verð borgað fyrir skinn, húðir, hrosshár o. s. frv. Sendið tafarlaust. Vér æskjum bréfaviðskifta.
SYDNEY I. ROBINSON
Aðalskrifstofa:
1709-11 Broad St.
Dept. A Regina, Sask.

Stefán M. Olason.

Hensel, N. Dakota.

(Dáinn 14. febr. 1925.)

Sof í friði sonur kær
sæl er minning þinna daga,
æsku þinnar bygð og bær
beygt er kalli huldra laga,
skjótt var enduð æfin þín
elli-stoðin mæddra vina,
huggun blíð í harmi skín
hreinn þú kvaddir samleiðina.

Glaður tímans gekstu braut
gengdir lífsins skyldum dyggur,
sýndir táp og þol í þraut
þínum vinum hreinn og tryggur,
ætíð fús að leggja lið,
létta böl og stríð hins snauða.
Þessi auður fær oss frið
fágar ljósi gröf og dauða.

Hljóð um kaldan haustsins dag
horfum við á rúmið auða,
senn er komið sólarlag
svefninn lækning böls og nauða.
Þá er kært að koma heim
kvíða horfin þraut og sárum
finna hvíld, og fagna þeim
fyr sem brostu tímans árum.

Fyrir hönd foreldra hins látna.

M. Markússon.

Jóladísin hans Stebba.

Hann Stebbi fór um daginn, eins og oftar nið'r í bæ,
og eitthvað suður Main Street, þar var flest með deyfðarblæ.
Hann viltist nærri óviljandi inn til Hudson's Bay,
því út við gluggann sá hann standa tízkubúna mey.

Og honum sýndist komin þarna draumadísin sín,
öll dúðuð upp í mátulega gagnsætt silkilín;
og honum fanst hún brosa hýrt og benda' að koma nær,
og breiða faðminn móti sér, hin yndislega mær.

En sýnin hafði truflað þannig sjálfstjórn þessa manns,
að sjáanleg var breytingin á framkomunni hans;
og næsta morgun ósjálfrátt hann aftur þangað fer,
því ástin hefir sjaldan látið flónin hæða' að sér.

Og honum birtist aftur þarna engil-ímynd sú,
þótt áður væri' hún dásamleg, hún sýndist fegri nú,
með endurbættan hörundslit á öðruvísi kjól
og allan lagðan perlum, sem að glitruðu' eins og sól.

En sagan gat ei um, hve lengi Stebbi þarna stóð
og starði' á þessa veru, sem að hleypti' honum í glóð.
Hann vissi ekki, hvort að hann var liðinn eða lífs,
það lagðist eins og martröð á hann seiður þessa vífs.

En álengdar þar borðalagður búðarmaður stóð,
og brosandi við Stebba mælti' 'ann: "Sérðu þetta fljóð?
En svo þér sparist ómak, get eg sagt þér það í hag:
Við seljum ekki neinum þessa myndastyttu í dag."

Lúðvík Kristjánsson.